

Meslek Lisesi Sınıflarında Öğretmen Davranışları: Örtük Program Açısından Bir İnceleme*

Teachers' Behaviors in Vocational School Classes: A Research Study with respect to Hidden Curriculum

Meltem ÇENGEL**, Adil TÜRKOĞLU***

Öz

Öğretmen davranışları sınıf iklimi belirleyen önemli unsurlardan biridir ve sınıf iklimi, öğrenme süreçlerini olumlu yönde etkileyen bir faktör olabileceği gibi olumsuz yönde etkileyen bir faktör de olabilir. Bu çalışmanın temel amacı, “olumlu ve olumsuz sınıf iklimine sahip iki meslek lisesi sınıfında öğretmen ve öğrenciler arasındaki ilişkileri örtük program açısından incelemektir. Bu amaç doğrultusunda, Öğrenciler Tarafından Algılanan Sınıf İklimi Ölçeği (ÖTASİ) aracılığı ile olumlu ve olumsuz sınıf iklimine sahip sınıflar belirlenmiştir. Ele alınan sınıflarda öğretmenler ve öğrenciler arasındaki ilişkiler örtük program açısından incelenmiştir. İki sınıfta derinlemesine gözlemler ve görüşmeler yapılmış, toplamda 438 sayfa veri incelenmiş, betimsel analiz ve içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Olumlu ve olumsuz sınıf iklimine sahip sınıflar genel olarak karşılaştırıldığında, öncelikle iki sınıf arasında belirgin benzerlikler ve bazı farklılıklar dikkat çekmektedir. Örneğin, “olumlu” sınıf iklimine sahip sınıfta sınıf ortamındaki “gürültü” oldukça önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretmenlere yönelik meslek lisesi gruplarında sınıf yönetimi becerilerini arttırmaya yönelik eğitimler verilebilir.

Anahtar sözcükler: sınıf iklimi, meslek lisesi, öğretmen davranışları, örtük program.

Abstract

Teacher behavior is an important factor which determines the classroom climate, and even though classroom climate can affect the learning processes in a positive way it can also affect them in a negative way. The main goal of this study is to examine the relationships between the students and the teacher in two classrooms with a positive and a negative classroom climate at a vocational high-school with regard to hidden curriculum. In order to do that, classrooms with a positive and a negative classroom climate were determined using Student's Perception of Classroom Climate (SPCC) Scale. In these classrooms the relationships between the students and the teacher were examined in terms of hidden curriculum. In both classrooms, in-depth interviews and observations were conducted. Then, 438 pages of data were examined and descriptive and content analyses were done. When classrooms with positive and negative classroom climates were compared, some significant similarities and differences attracted attention. For example, “noise” appears as a very significant factor in the classroom with a positive classroom climate. In vocational high-school groups, classroom management training can be provided for teachers.

Key words: classroom climate, vocational school, teacher behavior, hidden curriculum.

Gönderilme Tarihi 06.11.2015

Kabul Tarihi 07.06.2016

* Bu çalışma Adnan Menderes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri tarafından EGT-11001 kodu ile desteklenen, Adil TÜRKOĞLU danışmanlığında yürütülen “Sınıf İkliminin Oluşması Sürecinde Örtük Program: Meslek Liseleri Üzerine Bir Araştırma” başlıklı Doktora tezinin bir bölümünden üretilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim ABD, meltemcengel@gmail.com

*** Prof. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim ABD, aturkoglu@adu.edu.tr

Giriş

Bireylerin okuldaki eğitimlerinde en önemli çevre değişkenlerinden biri öğretmenlerdir (Mainhard, Brekelmans, & Wubbels, 2011). Temelde öğretmenin bir sınıf lideri olması beklenmektedir. Sınıfta geçirilecek olan öğretim zamanını planlayan da yine öğretmendir. Öğretmenin kendisine, işine ve öğrettiği materyale ilişkin algısı sınıf ortamını etkileyen önemli bileşenlerdendir. Hatta sınıf ortamında, öğretmenin aslında “kendisini öğrettiği”ni, kendi değer ve inançlarını öğrencilerine aktardığını bile söylemek olasıdır (Shindler, 2010). Sınıf iklimini ölçmeyi amaçlayan pek çok araçta doğrudan ya da dolaylı olarak öğretmen davranışları ile ilişkili boyutlar olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin öğrencilerin algısı üzerindeki etkileri, öğretmen-öğrenci ilişkileri, öğretmenin beklentileri, öğretmenin iletişim stili gibi pek çok farklı şekilde ifade edilmektedir (Rowe et al., 2010). Öğretmen-öğrenci ilişkileri öğretmenler ve öğrenciler arasında bulunan önemseme, güven ve dürüstlüğü gibi duyguları kapsar (Doll, Spies, LeClair, Kurien, & Foley, 2010).

Sınıfta öğretmen davranışlarının, öğrencilerin davranışları (Hamre & Pianta, 2001), öğrencilerin akademik ve duygusal gelişimleri ile (Burchinal, Peisner-Feinberg, Pianta, & Howes, 2002; Jerome, Hamre, & Pianta, 2009; Murray & Malmgren, 2005; R. C. Pianta & Stuhman, 2004; R. C. Pianta, La Paro, Payne, Cox, & Bradley, 2002; R. C. Pianta, Nimetz, & Bennett, 1997) ilişkili olduğunu gösteren araştırmalar bulunmaktadır. Öğretmen-öğrenci ilişkisinin niteliğinin her düzeyde ve yaş grubunda öğrencinin başarısı üzerinde etkisi vardır (Alderman & Green, 2011). Öğretmenlerin öğrencilere sundukları destek, öğrencinin benlik algısı yükseltmek, eğitime ilişkin beklentileri ve eğitime verdiği değeri de içine alarak, öğrenci motivasyonunu olumlu olarak etkilemek aracılığı ile öğrencilerin başarısını yükseltmektedir (Wentzel, 2003). Öğretmenleri ile olumlu ilişkileri olan öğrencilerin, sosyal etkileşimlerinde gelişme, sosyal yeterlik düzeylerinde artış, iyi-oluş ve akademik başarı düzeylerinde artış, okul başarısızlığı düzeyinde ise azalma (Alderman & Green, 2011; Barile et al., 2011; Hamre & Pianta, 2001) görülmektedir. Öğretmen-öğrenci etkileşimdeki yetersizlik ise öğrencinin okula uyumda zorlanma, daha düşük akademik başarı, okula yönelik olumsuz tutum ve okul çevresine daha az bağlılık (Birch & Ladd, 1997) ile yüksek ilişki göstermektedir.

Öğrencilerin başarıları, okula devamları gibi pek çok değişken ile arasındaki sıkı ilişki düşünüldüğünde, sahip oldukları dezavantajlardan dolayı, alt sosyo-ekonomik düzey ve alt başarı grubu okullarını temsil eden Meslek Liselerindeki sınıf iklimini ve bu sınıf iklimlerindeki öğretmen-öğrenci etkileşimini yakından incelemek, buradaki sosyal örüntüleri anlamaya çalışmak oldukça önemlidir. Türkiye’de meslek liseleri ile ilgili çalışmalar, bu liselerdeki öğrencilerin madde kullanımı (Taşçı, Atan, Durmaz, Erkuş, & Sevil, 2005), devamsızlık nedenleri (Altınkurt, 2008), akademik başarısızlık nedenleri (Birtıl, 2011) gibi bu liselerde yaşanan problemlere işaret eden konular ile ilgili nicel çalışmalar olmasına rağmen, temelde tüm etkileşimin gerçekleştiği sınıf iklimine derinlemesine odaklanan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Aydın İli’nde olumlu ve olumsuz sınıf iklimine sahip iki meslek lisesi sınıfında öğretmen ve öğrenciler arasındaki ilişkileri incelemektir. Bu amaç doğrultusunda;

1. Olumlu sınıf iklimine sahip sınıfta öğretmen ve öğrenciler arasındaki ilişki örtük program açısından nasıldır?
2. Olumsuz sınıf iklimine sahip sınıfta öğretmen ve öğrenciler arasındaki ilişki örtük program açısından nasıldır?

sorularına yanıt aranmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel verilerin toplanması süreci, durum çalışması olarak değerlendirilebilir. Ele alınan sınıfların tüm dersleri, bütüncül bir şekilde ele alınarak analiz edildiği için, çalışma, durum desenlerinden, bütüncül çoklu durum desenleri içinde sınıflanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Veri Kaynakları

Araştırma için temel alınacak olumlu ve olumsuz sınıf iklimine sahip sınıflar, “Öğrenciler Tarafından Algılanan Sınıf İklimi” (Çengel, 2013) aracı ile belirlenmiştir. Meslek Liseleri örneklemini üzerinde geliştirilen araç, 29 madde ve dört faktörden oluşmaktadır. Akran desteği boyutunun toplam varyansın %31.46’sını, öğretmen desteği boyutunun toplam varyansın %10.73’ünü, doyum boyutunun %4.79’unu, akademik yeterlik boyutunun %1.47’sini açıkladığı görülmüştür. Boyutların Cronbach Alpha güvenilirlikleri sırasıyla, .903; .886; .860 ve .787 iken Guttman iki yarı güvenilirlikleri .90; .88; .66 ve .70 olarak hesaplanmıştır. Tüm sınıflara uygulanan ölçeğe verilen yanıtların sınıflar bazında ortalaması alınarak olumlu ve olumsuz sınıf iklimine sahip sınıflar belirlenmiştir. Olumlu sınıf iklimine sahip sınıf olarak F şubesi, olumsuz sınıf iklimine sahip sınıf olarak M şubesi ele alınmıştır. Olumlu sınıf iklimine sahip sınıfta 38 ders saati, olumsuz sınıf iklimine sahip sınıfta 44 ders saati gözlem gerçekleştirilmiştir. Verilerin karşılaştırılabilir olması açısından olumsuz sınıf iklimine sahip sınıfa ilişkin olarak gerçekleştirilen beş gözlem veri analizi sürecinden çıkarılmıştır.

Okulların kapanmasından iki hafta kadar önce gözlem yapılan öğrencilerin ara karneleri alınmış, dönem sonu ortalama puanları hesaplanarak üst, orta ve alt başarı grubunun her birinden 3 öğrenci ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Toplamda olumlu sınıf iklimine sahip sınıftan 9, olumsuz sınıf iklimine sahip sınıftan 9 olmak üzere 18 öğrenci ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla öğrenci çalışma grubunun maksimum çeşitlilik örneklemesine bağlı olarak oluşturulduğu söylenebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Olumlu sınıf iklimine sahip sınıftaki bir öğrencinin dışında, tüm görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Bununla birlikte, her iki sınıfta haftada dört saat derse giren bir öğretmen ile de görüşme yapılmıştır.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırmada nitel verilerin çözümlemesinde içerik analizi kullanılmıştır. Nitel verilerin çözümlemesi sürecine başlanmadan önce, veriler alan notları, gözlemler sonrasında öğretmenlerden alınan bilgiler, diğer alan uzmanının notları bütünleştirilerek bilgisayarda Word ortamına aktarılmıştır. Ayrıntılı gözlem formları her bir gözlem saati için tek tek düzenlenmiştir. Elde edilen tüm ham veri seti şöyledir:

Tablo 1

Nitel Veri Setinin Kapsamı

Veri Seti		Sayfa
Gözlem Notları	Olumlu sınıf iklimine sahip sınıfa ilişkin	128
	Olumsuz sınıf iklimine sahip sınıfa ilişkin	145
Görüşme Notları	Olumlu sınıf iklimine sahip sınıftaki öğrenciler ile yapılan görüşmeler	81
	Olumsuz sınıf iklimine sahip sınıftaki öğrenciler ile yapılan görüşmeler	84
	Öğretmen görüşmesi	5
Toplam		438

Bu işlemden sonra kodlama işlemine başlanmıştır. Kodlama işlemi, iki aşamada oluşmuştur. İlk olarak satır satır okuma ve betimleme işlemi gerçekleştirilmiştir. Tüm gözlemlerin betimleme işlemi gerçekleştirildikten sonra, en belirgin ve en çok tekrar eden temel kodlar geniş veri setini sınıflandırma, sentezleme, bütünleştirme ve organize etmeye yardımcı olacak odaklanmış seçme işlemi gerçekleştirilmiştir. Bu aşamadan sonra, temalar altındaki kodlar ilişkilendirilmiş, açıklanarak yorumlanmış, alanyazın desteği ve doğrudan alıntılara yer verilerek neden-sonuç ilişkileri irdelenmeye çalışılmıştır. Temalar oluşturulduktan sonra, o tema ile ilişki her kodun hangi gözlemlerde gerçekleştiğini belirtmek amacıyla gözlenme sıklığına ilişkin frekans tabloları oluşturulmuştur. Görüşmeler için de benzer aşamalar izlenmiştir. Her iki sınıf için de sınıf dinamiklerini ortaya koyacak iki şema ortaya çıkarıldıktan sonra, bu iki sınıfın ilişki düzenlerinin birbirleri ile karşılaştırılmalı analizlerine yer verilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

2009-2010 eğitim öğretim yılından itibaren okula yapılan ziyaretler, öğretmenler ile güven ortamının oluşması ve gelişmesi için zemin hazırlamıştır. Öğrencilerle bu ortamın gelişmesi için ise, yaklaşık bir aylık bir süre her sınıflarda gözlemler gerçekleştirilmiş ve bu pilot gözlemlerin gerçekleştiği süredeki gözlemler çalışmaya dâhil edilmemiştir. Elde edilen bulguların açıklanmasında, farklı kuramsal yaklaşımların olgulara nasıl açıklamalar getirdiği aktarılmaya çalışılarak, iç geçerlilik artırılmaya çalışılmıştır.

Dış geçerlik genel olarak araştırma sonuçlarının genellenebilirliğine ilişkindir. Nitel araştırmalarda, genellenebilirlik nicel araştırmalardaki gibi ilkeler ve kurallar şeklinde değil, deneyimler ve örnekler olarak ifade edilebilir ve sayısal genellemeler yerine analitik genellemelerden bahsedilebilir (Yıldırım & Şimşek, 2008). Dış geçerliğin sağlanabilmesi için araştırmanın her basamağı ayrıntılı şekilde tanımlanmıştır. Araştırmacının süreçte üstlendiği rol, veri kaynakları, ele alınan okul; görüşme yapılacak sınıfların ve kişileri seçimi, sınıflar ayrıntılı şekilde betimlenmiştir. Gözlemlerin gerçekleştirilmesi sürecinde, araştırmanın geçerlik ve güvenirliliğini artırmak amacıyla, teneffüs aralarında gözlem notları öğretmenler ile paylaşılarak, yanlış veya eksik ifade edilen gözlem notlarına ilişkin olarak dönütleri alınmıştır.

Zamana bağlı güvenirliliğin sağlanabilmesi için araştırmacı gözlediği her iki sınıftan rastlantısal olarak seçtiği beş gözlemi ve iki öğrenci görüşmesini ve öğretmen görüşmesini iki ay sonra tekrar kodlayarak kodlamalar arasındaki tutarlılığı incelemiştir. Hesaplama işlemi için Miles ve Huberman'ın (1994, s. 64) kodlayıcılar arası güvenirlilik formülünden yararlanılmıştır. Kodlayıcılar arası güvenirlilik gözlemler için .92, öğrenci görüşmeleri için .91 ve öğretmen görüşmesi için .91 olarak bulunmuştur. Gözleme bağlı güvenirlilik ise, aynı zaman diliminde birden fazla araştırmacının bir olgu ya da olayı aynı biçimde ölçmesi anlamına gelmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu amaçla olumlu sınıf iklimine sahip sınıfta 3 ders saati, olumsuz sınıf iklimine sahip sınıfta 2 ders saati olmak üzere beş ders saati, araştırmacı ve bir alan uzmanı tarafından sınıflar gözlenmiştir. Gözlem notlarının tutarlılıkları kontrol edilmiş ve bütünleştirilmiştir. Ancak verilerin analizi sürecinde, her iki sınıftan da beş gözlem ve iki görüşme iki ayrı araştırmacı tarafından kodlanmış ve kodlayıcılar arası güvenirlilik hesaplanmıştır. Kodlayıcılar arası güvenirlilik gözlemler için .88, öğrenci görüşmeleri için .86 ve öğretmen görüşmesi için .90 düzeyindedir.

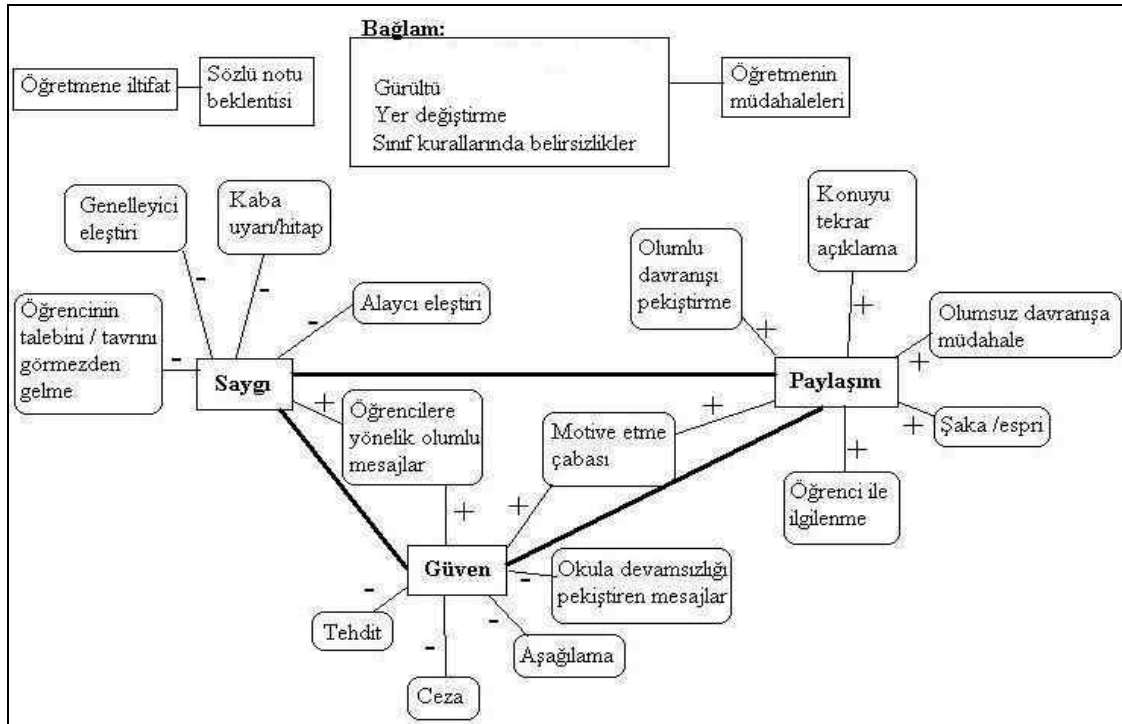
İç güvenirliliği artırmanın en önemli yollarından biri, araştırmacının kendi rolünü ayrıntılı bir şekilde tanımlamasıdır. Araştırmacı 2009-2010, 2010-2011 ve 2011-2012 yıllarında katılımlı gözlemler ile meslek liselerindeki sınıf iklimini belirlemeye çalışmıştır. Bu süreçte öncelikle Aydın il sınırlarında bulunan dört meslek lisesinin okul yöneticileri ve yönetici yardımcıları ve öğretmenleri ile informal görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerin yorumlanması ve araştırmaya yansması sürecinde alan yazını ayrıntılı şekilde taramıştır. Araştırmacı nitel araştırma yöntemleri konusunda deneyimlidir. Nitel araştırmada gerçek, insan tarafından yapılandırılan yorumsal bir süreçtir. Bu nedenle gerçek onu yorumlayan ve oluşturan bireylerden bağımsız düşünülemez. Bu anlamda araştırmacının kendini nerede konumlandığı önemlidir. Bu araştırma açısından araştırmacının

kendini orta kültürel-sosyal sınıftan tanımlaması önemli olabilir. Şöyle ki; örneğin bazı gözlemlerde araştırmacı öğrencilerin birbirlerine karşı hitaplarını kaba ya da sert olarak ifade ederken, öğrencilerle yapılan görüşmelerde bu duruma değinilmediği ya da rahatsız olmadıkları görülmektedir. Bu durum, araştırmacının öğrencilerin içinde buldukları kültürel değerleri anlama ile ilgili eksikliğinden kaynaklanabilir. Bu nedenle, görüşmeler sırasında elde edilen bulgular aracılığı ile öğrencilerin ele alınan durumları nasıl değerlendirdiklerine yer verilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte araştırmacının yaklaşık bir yıllık öğretmenlik deneyimi vardır ve öğretmenlerin nasıl bir ders yükü altında, ne koşullarda hizmet vermeye çalıştıklarına ilişkin deneyimleri bulunmaktadır. Gözlemler sırasında öğretmen öğrenci arasındaki olumsuz yaşantıların, görece olarak öğretmenin karakterine bağlı olmak ile birlikte, her derste yeniden üretildiği de göz önünde bulundurularak, durum bir "öğretmen yeterliliği" ürünü olarak değil; eğitim sisteminin ve sınıf ikliminin bir ürünü olarak değerlendirilmiştir. Dış güvenilirliğin sağlanabilmesi için temel alınan veri kaynakları olan bireyler ayrıntılı olarak açıklanmış, bireylerin içinde buldukları sosyal ortama ilişkin ayrıntılı betimsel istatistikler ve örneklere yer verilmiştir.

Bulgular

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğrenci-öğretmen arasındaki ilişkiden kaynaklanan örtük programın ortaya konulması sürecinde öncelikle davranışlar olumlu ve olumsuz olarak kategorize edilmeye çalışılmıştır. Ancak bazı davranışların olumlu ve olumsuz olarak kategorize edilemediği, bununla birlikte sınıf ortamında çok sık olarak tekrarlandıkları gözlemlenmiştir. Bu durumda herhangi bir sınıflamaya katılmayan ilgili durumlar, "sınıfın içinde bulunduğu bağlam" olarak ifade edilmiş, bağlama ilişkin verilerle ilgili olarak frekans verilmemiş, ancak pek çok örnek ile durum açıklanmaya çalışılmıştır. Olumlu sınıf iklimine sahip sınıfta, öğretmen ve öğrenci ilişkileri genel olarak değerlendirildiğinde, Şekil 1'de belirtilen örüntüye ulaşılabilir.

Şekil 1.: Olumlu Sınıf İlimine Sahip Sınıfta Öğretmen ve Öğrenciler Arasındaki İlişkilerden Kaynaklanan Örtük Program

Genel olarak olumlu sınıf iklimine sahip sınıfın bağlamı değerlendirildiğinde, sınıfta gürültü olduğu, öğrencilerin sık sık yer değiştirdikleri ve farklı derslerde uygulanan kurallarda farklılıklar olduğu söylenebilir. Yer değiştirme ile ilgili uygulamalar da zaman zaman sınıfta uygulanan kurallardaki farklılıklara örnek olarak gösterilebilir. Şöyle ki, kimi zaman öğrenciler kendileri öğretmenlerin izni dâhilinde yer değiştirirken, bazen bu durum öğretmenlerin izni dışında olabilmekte, bazen de öğretmenler tarafından öğrencilere yönelik ceza veya uyarı niteliğinde uygulanabilmektedir. Bu durumun bir sonucu olarak öğretmenlerin öğrencilere yönelik müdahaleci davranışları gözlemlenmektedir. Bu müdahaleler, öğrencilerin çeşitli davranışları sergileme zamanlarına yönelik eleştiriler, not tutup tutmamaları ile ilgili müdahaleler ve öğrencilerin oturmuş biçimlerine yönelik müdahaleleri kapsamaktadır.

Olumlu sınıf iklimine sahip sınıfta oldukça sık gözlemlenen durumlardan bir diğeri de öğretmenlere yönelik iltifat durumu ile ilgilidir. Bu durum derste oluşan gürültü ile de ilişkilendirilebileceği gibi, sözlü notuna ilişkin beklentiler ile de ilişkilendirilebilmektedir. Nitekim, bazı görüşmelerde öğrenciler sözlü notunun zaman zaman dersi geçebilmek için yeterli ölçüt olduğundan bahsetmektedirler. Öğretmenler ile öğrenciler arasındaki ilişkiler öğretmenden öğretmene değiştiği gibi, genel olarak öğretmenler ile öğrenciler arasındaki yapıyı incelendiğinde, “saygı”, “güven” ve “paylaşım” temalarının ortaya çıktığı söylenebilir.

Olumlu sınıf iklimine sahip sınıfta, öğretmenlerin öğrencilere yönelik olarak yer değiştirmeden, eksi sözlü notu vermeye kadar farklılaşan türlerde “cezalar” kullanmaları (f=20), öğrencilere yönelik “alaycı eleştiriler” de bulunmaları (f=20) ve öğrencileri genellikle not ile “tehdit” etmeleri “güven” ortamını zedeleyici öğeler olarak gözlemlenmektedir. Çok sık gözlemlenmemekle birlikte zaman zaman öğretmenlerin öğrencilere yönelik verdikleri “okula devamsızlığı pekiştiren mesajlar” da (f=7) “güven” ortamını zedeleyici bileşenler arasında sayılabilir. Bununla birlikte, öğretmenlerin öğrencilere yönelik olumlu mesajları ve motive etme çabaları “güven” ortamını destekleyici öğeler arasındadır.

Olumlu sınıf iklimine sahip sınıfta, öğretmenlerin öğrencilere yönelik olarak “alaycı eleştirileri” (f=20), “genelleyici eleştirileri” (f=13), “kaba uyarı veya hitapları” (f=12) ve “öğrencilerin taleplerini veya tavırlarını görmezden gelmeleri” ise sınıftaki “saygı” ortamının oluşmasını olumsuz etkileyen unsurlar arasındadır. Görüşmelerden elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin öğrencilere yönelik kullandıkları kaba dil zaman zaman “küfür” de içerebilmektedir. “Öğrencilere yönelik olumlu mesajlar” olumlu güven ortamının oluşmasına katkıda bulunurken, saygı ortamının oluşmasına da katkıda bulunmaktadır.

Genel olarak öğretmenler ile öğrencilerin “paylaşım”a ilişkin yaşantılarının olumlu olduğu gözlenmiştir. Bu paylaşımlardan bazıları “olumlu davranışı pekiştirme”, “konuyu tekrar açıklama”, “olumsuz davranışa müdahale etme”, “şaka veya esprileri paylaşma” ve “öğrenci ile ilgilenmeye” ilişkindir. Öğrenciyi motive etme çabası ise “güven” ortamı ile birlikte “paylaşım” teması altında da ele alınmıştır.

Olumlu sınıf iklimine sahip sınıfta, öğretmen öğrenci ilişkileri sırasında ortaya çıkan olumsuz temalar ceza (f=20), alaycı eleştiri (f=20), tehdit (f=17), genelleyici eleştiri (f=13), kaba uyarı/hitap (f=12), aşağılama (f=9), öğrencilerin talebini/tavrını görmezden gelme (f=8) ve okula devamsızlığı pekiştiren mesajlar (f=7) olarak ifade edilebilirken; olumlu temalar öğrencilere yönelik olumlu mesajlar (f=31), öğrencileri motive etme çabası (f=30), öğrenciler ile ilgilenme (f=18), olumsuz davranışa müdahale (f=14), konuyu tekrar açıklama (f=8), olumlu davranışı pekiştirme (f=7) ve şaka/espri (f=7) olarak belirtilmiştir.

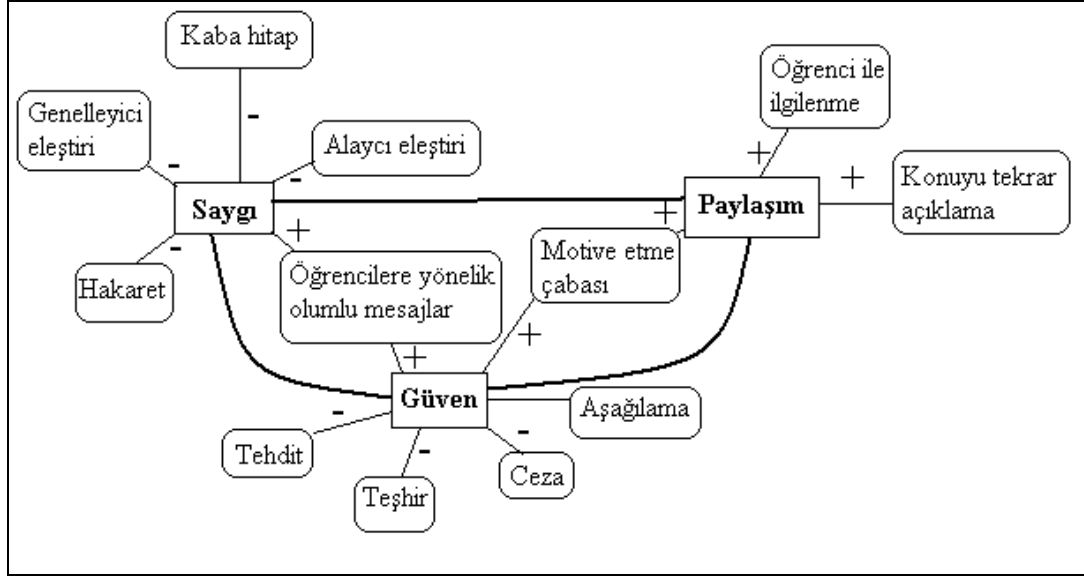
Olumlu sınıf iklimine sahip sınıfta, öğretmen öğrenci ilişkileri incelendiğinde, ortaya çıkan olumsuz temalar ceza, alaycı eleştiri, tehdit, genelleyici eleştiri, kaba uyarı/hitap, aşağılama, öğrencilerin talebini/tavrını görmezden gelme ve okula devamsızlığı pekiştiren mesajlar olarak ifade edilmiştir. Ortaya çıkan olumsuz temaların daha iyi anlaşılması açısından, gözlemlenen bazı örnekler, ilgili görüşme alıntıları ile birlikte aşağıda belirtilmiştir.

Yapılan gözlemler öğretmen-öğrenci ilişkilerinde bazı olumsuz davranışların oldukça sık tekrarlandığını gösterirken, görüşmelerde öğrenciler bu davranışların kişiye göre değiştiğini ya da bazı öğretmenlerin derslerinde odaklanabildiğine işaret etmektedir:

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular:

Olumsuz sınıf iklimine sahip sınıfta, öğretmen ve öğrenci ilişkileri genel olarak değerlendirildiğinde, Şekil 2’de belirtilen örüntüye ulaşılabilir.

Öğretmenler ile öğrenciler arasındaki ilişkiler öğretmenden öğretmene değiştiği gibi, genel olarak öğretmenler ile öğrenciler arasındaki yapı incelendiğinde, “saygı”, “güven” ve “paylaşım” temalarının etrafında odaklandığı söylenebilir.

Şekil 2.: Olumsuz Sınıf İklimine Sahip Sınıfta Öğretmen ve Öğrenciler Arasındaki İlişkilerden Kaynaklanan Örtük Program

Olumsuz sınıf iklimine sahip sınıfta öğretmenler ile öğrenciler arasındaki ilişkilerden kaynaklanan örtük program incelendiğinde, öğretmenlerin öğrencilere yönelik olarak kullandıkları tehdit (f=23), teşhir (f=14), ceza (f=14) ve aşağılama (f=9) içeren dilin sınıf ortamındaki “güven” ortamını olumsuz yönde etkilediği söylenebilir. Öğretmenlerin kullandığı tehdit ifadeleri, “not”, “şiddet kullanma”, “sınıftan atma”, “arkadaşlarının önünde utandırma” gibi farklı konuları kapsamaktadır. Öğretmenlerin genellikle ders ile ilgilenmediğini düşündükleri öğrencileri teşhir ettikleri söylenebilir. Derste kullanılan cezalar ise, doğrudan fiziksel cezalardan (kulak çekme, vurma vb.), görmezden gelme, tahtada bekletme gibi cezaları kapsamaktadır.

Genelleyici olumsuz eleştirilerin (f=13), hakaret içeren (f=12), kaba hitabın (f=13) ve alaycı eleştirilerin (f=9) sınıf ortamındaki “saygı” ortamını olumsuz etkileyen değişkenler arasında sayılabilir. Öğretmenlerin konuyu tekrar tekrar açıklamaları ve öğrenciler ile ilgilenmeleri sınıf ortamındaki paylaşımı destekleyici öğeler arasında sayılabilir. Öğrencilere yönelik olumlu mesajlar ise sınıftaki saygı ve güven ortamını destekleyici öğeler arasında sayılabilir. Öğretmenlerin öğrencileri motive etme çabaları sınıftaki paylaşım ve güven ortamını desteklediği söylenebilir.

Olumsuz sınıf iklimine sahip meslek lisesi dokuzuncu sınıfta öğrenciler ve öğretmenler arasındaki ilişkilerden kaynaklanan örtük program incelenirken, gözlenen davranışlar olumlu ve olumsuz olmak üzere iki kategoride toplanmıştır. Gözlenen davranışlar, bu davranışların gözlemlendiği saatler ve gözlenme sıklığına ilişkin bilgiler Tablo 2’de gösterilmiştir.

Olumsuz davranışlar kategorisi altında, öğretmenlerin öğrencilere yönelik olarak tehditleri (f=23), alaycı eleştirileri (f=17), teşhirleri (f=14), cezaları (f=14), kaba hitapları (f=13), genelleyici olumsuz eleştirileri (f=13), hakaretleri (f=12) ve aşağılamaları (f=9) sayılabilir. Olumlu davranışlar arasında ise, öğretmenlerin öğrencileri motive etme çabası (f=25), öğrencilere yönelik olumlu mesajlar (f=18), öğretmenlerin öğrencilere konuyu tekrar açıklamaları (f=11) ve öğrenciler ile ilgilenmeye ilişkin mesajlar (f=7) gözlenmiştir.

Farklı davranış türlerine örnek durumlar vermek, ele alınan davranışın daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilir. Gözlemler sonucunda elde edilen kategorilere ilişkin bulguların sunumu sırasında, ele alınan kategori ile ilgili olarak görüşmelerden elde edilen bulgulara da yer verilmiştir. Böylece bulguların bütüncül olarak sunulması amaçlanmaktadır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Olumlu ve olumsuz sınıf iklimine sahip sınıflar genel olarak karşılaştırıldığında, öncelikle iki sınıf arasında belirgin farklılıklar dikkat çekmektedir. Örneğin, “olumlu” sınıf iklimine sahip sınıfta sınıf ortamındaki “gürültü” oldukça önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum gerek, öğrenciler arasındaki ilişkiler, gerekse öğretmenler ile öğrenciler arasındaki ilişkinlerde oldukça önemli rol oynamaktadır. Bu durum, öğrenciler tarafından “olumlu” olarak algılanan sınıf ikliminde alt sosyo-ekonomik düzeyi yansıtan çok sayıda davranışın neden görüldüğünü açıklayabilir. Diğer bir deyişle, öğrenciler kendilerini bu sınıfa ait hissetmekte, bu sınıfta olmaktan mutluluk duymaktadırlar. Ancak sınıftaki, öğretmenin arkadaşlık ilişkileri incelendiğinde, birbirlerine karşı “kaba” veya “kabul edilemez” davranışları düşünülen pek çok durumun öğrencileri rahatsız etmediği görülmüştür. Bu durum öğrencilerin “alt” sosyo-ekonomik düzeyin kültürünü yansıtmaları ve bu durumdan rahatsız olmamaları ile ilişkilendirilebilir. Bu durumda, öğrencilerin demokratik yaşama ilişkin farkındalıklarının yükseltilmesi önemli olabilir.

Gürültünün nedeni olarak, şikâyet (f=47), ders dışı konuşma ve öğrencilerin birbirlerine yüksek sesle seslenmeleri (f=30); gürültünün sonucu olarak öğrencilerin sessizlik için birbirlerini uyarmaları (f=14) ve öğretmenlerin öğrencileri sessizlik için uyarmaları davranışları sıklıkla gözlemlenmektedir. Sınıfta öğrencilerin farklı nedenlerle sık sık yer değiştirmesi durumu ve sınıf kurallarında belirsizlikler söz konusudur. Bu duruma paralel olarak, öğretmenlerin öğrencilere çeşitli davranışları (sergiledikleri davranışlarına zamanlaması, not tutma, oturuş şekli, vb.) ile ilgili müdahaleleri gözlemlenmektedir. LeCompte’un (1978) çalışmasında, sınıflarda “öğretmenin söylediğini yap”, “öğretmenin beklentilerine uygun davran”, “bir şeylerle uğraş”, “sessiz ol ve çok fazla hareket etme”, “zaman çizelgesine bağlı kal” gibi kuralların öğrenciler tarafından içselleştirilmesine çalışıldığı görülmüştür. Bu açıdan bakıldığında, sınıftaki gürültüyü azaltmak amacıyla öğretmenlerin gerçekleştirdiği müdahaleler alan yazın ile paralellik göstermektedir.

Olumsuz sınıf iklimine sahip sınıfta ise “gürültü” durumu nispeten daha azdır. Bununla birlikte, gerek olumlu gerekse olumsuz davranışlar hem çeşitlilik hem de gözlenme sıklığı açısından öğrencilerin birbirleri ile etkileşimi oldukça sınırlıdır. Bu durum, okulda herhangi bir şekilde başarılı olamayacağını düşünen öğrencilerin notlarını yükseltmek için öğretmenlerin kendilerini ilişkin düşüncelerini yönlendirme çabası olarak yorumlanabilir. Bununla birlikte, akademik olarak derslere karşı ilgisiz olmalarına karşın olumlu sınıf iklimine sahip sınıfta, öğrenciler öğretmenlerin verdikleri sözlü notlarının kendileri için ne kadar önemli olduğunun farkındadırlar ve olumlu sözlü notunu sağlamada bir araç olarak “öğretmenlere iltifat etme” yolunu seçmektedirler. Genel olarak değerlendirildiğinde, her iki sınıfta da (olumlu ve olumsuz sınıf iklimine sahip sınıflar) olumsuz kategoride değerlendirilebilecek davranışlar olumlu kategoride değerlendirilebilecek davranışlardan hem çeşitlilik hem de gözlenme sıklığı açısından fazladır. Apple (1990) da sözlü notunun ve sözlü sınavların etkili olduğu her ortamda hiyerarşinin yeniden üretildiğini belirtmektedir. Çünkü başarılı olmak için değerlendirme yapan kişilerin değer ve normlarını benimsediği belirtmek ya da göstermek en kestirme yoldur.

Tablo 2’de öğretmenler ile öğrenciler arası ilişkiler açısından genel olarak olumlu ve olumsuz sınıf iklimine sahip sınıflarda gözlemlenen davranışlar ve bu davranışların gözlenme sıklığı belirtilmiştir:

Genel olarak bakıldığında, olumlu sınıf iklimine sahip sınıfta, öğretmenlerin öğrencilere yönelik olarak kullandıkları cezalar ve alaycı eleştirilerin olumsuz sınıf iklimine sahip sınıfa göre daha çok olduğu; olumsuz sınıf iklimine sahip sınıfta ise tehdit davranışının olumlu sınıf iklimine sahip sınıfa göre daha sık gözlemlendiği görülmektedir. Bununla birlikte, kaba uyarı ve hitap davranışı neredeyse aynı sıklıkta, aşağılama davranışı da aynı sıklıkta gözlenmektedir. Öğrencilerin talebini ya da tavrını görmezden gelme davranışı ve okula devamsızlığı pekiştiren mesajlar olumlu sınıf iklimine sahip sınıfta gözlenirken, olumsuz sınıf iklimine sahip sınıfta gözlenmemekte; teşhir ve hakaret davranışları da olumsuz sınıf iklimine sahip sınıfta gözlenirken, olumlu sınıf iklimine sahip sınıfta gözlenmemektedir.

Tablo 2

Olumlu ve Olumsuz Sınıf İklimine Sahip Sınıflarda Öğretmenler ve Öğrenciler Arası İlişkilerden Açısından Gözlemlenen Davranışlar ve Gözlenme Sıklıkları

Davranış	Olumsuz		Davranış	Olumlu	
	Olumlu Sınıf İklimine Sahip Sınıf(n)	Olumsuz Sınıf İklimine Sahip Sınıf (n)		Olumlu Sınıf İklimine Sahip Sınıf(n)	Olumsuz Sınıf İklimine Sahip Sınıf (n)
Ceza	20	14	Öğrencilere yönelik olumlu mesajlar	31	-
Alaycı eleştiri	20	17	Motive etme çabası	30	25
Tehdit	17	23	Öğrenci ile ilgilenme	18	7
Genelleyici eleştiri	13	13	Olumsuz davranışa müdahale	14	18
Kaba uyarı/hitap	12	13	Konuyu tekrar açıklama	8	11
Aşağılama	9	9	Olumlu davranışı pekiştirme	7	-
Öğrencinin talebini/tavrını görmezden gelme	8	-	Şaka/espri	7	-
Okula devamsızlığı pekiştiren mesajlar	7	-			
Teşhir	-	14			
Hakaret	-	12			

Öğretmenlerin olumlu sınıf iklimine sahip sınıfta öğrencilere yönelik ceza, alaycı ifade gibi olumsuz davranışları daha sık kullandıkları bulgusu incelenirken; bu sınıfta, gürültünün daha çok olması, öğrencilerin yer değiştirme hareketlerinin daha sık gözlenmesi ve derse yönelik ilgisizlik daha çok olması aracılığıyla; derslere ve öğretmenlere gösterilen “direnc” göz önünde bulundurulmalıdır. Sınıftaki dinamik yapı, bağlamın etkisi, öğretmenin otoritesi ve bu otoriteye direnc ile ilgili olarak

1960, 1970'lerden itibaren ilk çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Pace ve Hemmings, 2007). Örneğin Metz (1978) okullaşmanın temelinde olan ve yıllardır süregelen otorite ilişkilerine ilişkin paradoksların sınıftaki gerilimi arttırdığına işaret etmektedir. Sınıfta ve okulda otorite olarak "öğretmen" ve sınıfta yaşanan çatışma durumu ile ideolojik tartışmalar bulunmaktadır. Bununla birlikte, bu tartışmalar kuramsal temelden yoksun ya da var olan otorite ilişkilerini temel alan empirik çalışmalar olmaktan uzaktır (Metz, 2003). Özellikle ilk ve ortaöğretim öğretmenleri açısından, sınıflarının düzenin ve kurallara uygunluğunun kendi yeterlilikleri ile ilişkili olduğuyla ilgili yargıları bulunduğu için sınıfın kontrolü birinci sırada önemlidir (Metz, 1990). La Pierre (1998) ise hikayeleştiği kendisine ilişkin yansıtıcı değerlendirmelerinden oluşan çalışmasında, kural koymak ve bunları takip etmek için öğrencilere yönergeler vermek yerine öğretmen olarak sınıfta öğrencilerine daha fazla konuşma hakkı verdikçe ve onları gereksinimlerine daha duyarlı oldukça öğretmenlik mesleğinden kaynaklı otoritenin öğrencilere devrinin gerçekleştiğini ve süreç ile ilgili öğrencilerin daha çok sorumluluk aldıklarını ifade etmektedir. Böylelikle öğrenciler dersin daha çok içinde olabilmekte, sınıf ve öğretmen ile daha sıkı bağlar kurabilen ve güvenilir bir toplumun yapı taşı olabilecek kişiler haline gelebildiğini ifade etmektedir.

Langout ve Mitchell (2008) ise öğretmenlerin öğrencileri kurallara uymak konusundaki uyarılarının özellikle erkek ve zenci/latin öğrenciler ve kız ve beyaz öğrenciler tarafından farklı yorumlandığına işaret etmektedir. Erkek ve zenci/latin öğrenciler öğretmenlerinin yaptıkları uyarıları, örtük olarak kendilerinin okula ait olmadığına ilişkin mesaj olarak yorumlamaktadır. Bu durum beraberinde derslere yönelik ilgisizlik ve okula devamsızlığı getirmektedir. Çalışmalarında bir öğrencinin yaşantısını şöyle örnektediler:

"Başka bir zaman, öğrenci kitaptaki komik bir resmi görüp heyecanlanıyor. Tam önümde oturan, Jose, heyecanla dönerek bana bağıyor, "Hey, bu bir fil" gibi şeyler söylüyor. Bu sırada kitaptaki resmi bana gösteriyor. Onu bu kadar dersin içinde görmekten mutlu oluyorum ve paylaşımı için teşekkür ediyorum. Tam bu sırada, Ms. Merlin (öğretmen) yanımıza geliyor Jose'e parmak kaldırmadan cevap vermenin doğru bir davranış olmadığını söylüyor. Oturmasını ve sırasına dönmesini söylüyor."

Bunun gibi pek çok durumun, olumlu sınıf iklimine sahip sınıfta sıkça gözleendiği düşünülecek olursa, ölçeklerin uygulandığı süreden yaklaşık dört ay sonra devamsızlığın ve derse ilgisizliğin neden arttığına ilişkin olarak bu durum fikir verebilir.

Bununla birlikte, bu davranışların oluşmasında öğrencilerin kendilerine yönelik algılarının da önemli olduğu düşünülebilir. Genel olarak meslek liselerine devam etmekte olan öğrencilerin alt sosyo-ekonomik düzeyden ve akademik başarı açısından alt ve orta düzeyde olan bireyler olduğu söylenebilir (Bırtıl, 2011; Esmer, 1979; Köse, 1990; Pakır, 2006; Yüksel ve Yüksel, 2012). Eğitim yaşantıları süresince "sen başarısızsın, akademik eğitim almaya uygun olmadığın için buradasın" gibi mesajlar işlenen çocuğun sınıftaki davranışları da bu durumdan etkilenmektedir. Benzer şekilde araştırmalar öz benlik, benlik saygısı ve akademik başarı arasındaki yüksek ilişkilere işaret etmekte, ancak bu faktörlerden hangisinin neden, hangisinin sonuç olduğuna ilişkin belirsizliklere işaret etmektedir. Yani öğrenciler akademik başarıları düşük olduğu için benlik saygılarının düşük olduğu söylenebileceği gibi, benlik saygıları düşük olduğu için akademik olarak başarısız oldukları da söylenebilir (Griffiths, 1993). Dolayısıyla bu meslek liselerinin sınıf iklimini değerlendirirken, bu sınıflara devam eden öğrencilerin profillerinin ve geçmiş eğitim yaşantılarının da önemli olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Olumlu ve olumsuz sınıf iklimine sahip sınıflarda öğretmenler ve öğrenciler arasındaki olumlu ilişkiler incelendiğinde, olumlu sınıf iklimine sahip sınıfta daha çeşitli olumlu davranışlar gözlenmekte ve bu davranışların gözlenme sıklığının da çok olduğu görülmektedir. Örneğin, öğrencilere yönelik olumlu mesajlar, olumlu davranışı pekiştirme ve şaka ya da espri yapma olumlu sınıf iklimine sahip sınıfta gözlenirken, olumsuz sınıf iklimine sahip sınıfta buna benzer davranışlar

gözlenmemiştir. Öğrencileri motive etme çabası ve öğrenci ile ilgilenme davranışları olumlu sınıf iklimine sahip sınıfta daha sık gözlemlenirken, olumsuz davranışa müdahale ve konuyu tekrar açıklama davranışları olumsuz sınıf iklimine sahip sınıfta daha sık gözlemlenmektedir.

Araştırmalar sınıfta öğretmenler ile olumsuz ilişkileri olan öğrencilerin okula bağlılık ve akademik başarı ile ilgili daha çok problem yaşama eğiliminde olduklarını göstermektedir (Baker, 2006; Birch ve Ladd, 1997; Hamre ve Pianta, 2001; Stipek ve Miles, 2008). Bu durum Hogg ve Vaugmann (Hogg ve Vaugman, 2006) tarafından "tersine ayrımcılık" olarak ifade edilen durumun bir yansıması olabilir. Fajardo'nun (1985) yaptığı çalışmada, beyaz öğretmenlerin güya Afrika kökenli Amerikalı ve beyaz öğrenciler tarafından yazılmış olan yazılı kompozisyonları zayıf, orta ve mükemmel diye kategorize etmeleri istenmiştir. Öğretmenler, eşdeğerdeki kompozisyonları, yazan öğrencinin siyah ya da beyaz oluşuna bakarak değerlendirmiş ve siyah öğrencilerin kompozisyonlarına daha yüksek not vermiştir. Orta düzeydeki kompozisyonlar için tersine ayrımcılık etkisi daha yüksektir. Bu uygulama kısa vadede azınlık öğrencilerinin özgüvenlerini kazanmalarına yardımcı olmuş olabilir, fakat uzun vadede, kendi yetenekleri ve geleceğe yönelik ümitlerine dair gerçekçi olmayan düşüncelere kapılan kimi öğrencilerin özsayıgılarında, uzun vadede daha büyük bir düşüş yaşanabilir. Ele alınan sınıflardan olumlu sınıf iklimine sahip sınıfta, öğretmen ve öğrenciler arasında daha sık gözlemlenen olumlu davranışlar, öğretmenlerin öğrencileri derse motive etme çabası olarak algılanabilir. Ancak zaman içinde derslerde istenilen performansı gösteremeyen öğrencilerin akademik olarak başarısızlığa itildiği düşünülebilir.

Öğretmenler ile ilişkilere genel olarak bakıldığında, olumlu sınıf iklimine sahip sınıfta, öğretmenlerin öğrencilere yönelik olarak kullandıkları cezaların ve alaycı eleştirilerin olumsuz sınıf iklimine sahip sınıfa göre daha çok olduğu; olumsuz sınıf iklimine sahip sınıfta ise tehdit davranışının olumlu sınıf iklimine sahip sınıfa göre daha sık gözlemlendiği görülmektedir. Olumlu sınıf iklimine sahip sınıfta, öğrencilerin akademik olarak derslerle daha az ilgilenmesinin sonucu olarak, daha çok gürültü olmakta, sınıf kuralları ile ilgili daha çok belirsizlik yaşanmakta, öğretmenler öğrencilere daha çok müdahale etmekte ve öğretmenlerden öğrencilere olumsuz olarak nitelendirilebilecek davranışlar genel olarak daha sık gözlenmektedir. Bununla birlikte, akademik olarak derslere karşı ilgisiz olmalarına karşın olumlu sınıf iklimine sahip sınıfta, öğrenciler öğretmenlerin verdikleri sözlü notlarının kendileri için ne kadar önemli olduğunun farkındadırlar ve olumlu sözlü notunu sağlamada bir araç olarak "öğretmenlere iltifat etme" yolunu seçmektedirler. Genel olarak değerlendirildiğinde, her iki sınıfta da (olumlu ve olumsuz sınıf iklimine sahip sınıflar) olumsuz kategoride değerlendirilebilecek davranışlar olumlu kategoride değerlendirilebilecek davranışlardan hem çeşitlilik hem de gözlenme sıklığı açısından fazladır.

Olumlu ve olumsuz sınıf iklimine sahip sınıflarda öğretmenler ve öğrenciler arasındaki olumlu ilişkiler incelendiğinde, olumlu sınıf iklimine sahip sınıfta daha çeşitli olumlu davranışlar gözlenmekte ve bu davranışların gözlenme sıklığının da çok olduğu görülmektedir. Örneğin, öğrencilere yönelik olumlu mesajlar, olumlu davranışı pekiştirme ve şaka ya da espri yapma olumlu sınıf iklimine sahip sınıfta gözlenirken, olumsuz sınıf iklimine sahip sınıfta gözlenmemiştir. Öğrencileri motive etme çabası ve öğrenci ile ilgilenme davranışları olumlu sınıf iklimine sahip sınıfta daha sık gözlemlenirken, olumsuz davranışa müdahale ve konuyu tekrar açıklama davranışları ise olumsuz sınıf iklimine sahip sınıfta daha sık gözlenmektedir.

Hem olumlu hem de olumsuz sınıf iklimine sahip sınıflarda öğretmen öğrenci ilişkilerinde yaşanan olumsuz durumlar değerlendirilerek öğretmenlere yönelik meslek lisesi gruplarında sınıf yönetimi becerilerini arttırmaya yönelik eğitimler verilebilir. Bu eğitimler iletişim, disiplin stratejileri, sınıfa ve okula aidiyet duygusunun kazandırılması ve yüksek akademik beklentinin karşılanması gibi konuları kapsayabilir. Bu çalışmada, ağırlıklı olarak öğrenci görüşlerine göre bir sınıf iklimi profili çizilmiştir. Öğretmenler tarafından, okul yöneticileri tarafından ve veliler tarafından algılanan sınıf iklimine yönelik çalışmalar gerçekleştirilebilir. Bu çalışma meslek liselerindeki dokuzuncu sınıflar ile sınırlıdır. Meslek liseleri 10., 11. ve 12. Sınıfları temel alan çalışmalar gerçekleştirilebilir. Bu çalışmaya benzer çalışmalar diğer eğitim kademelerinde (okulöncesi, ilköğretim, yükseköğretim vb.) gerçekleştirilebilir.

Kaynakça

- Açıkgöz, K. Ü. (1998). Etkili Öğrenme ve Öğretme (2. ed.). İzmir: Kanyılmaz Matbaası.
- Adelman, H.S., & Taylor, L. (2005). Classroom Climate. In S. W. Lee (Ed.), *Encyclopedia of School Psychology*. CA: Sage Publications.
- Alderman, G. L., & Green, S. K. (2011). Social powers and effective classroom management: Enhancing teacher-student relationships. *Intervention in School and Clinic*, 47(1), 39-44.
- Altınkurt, Y. (2008). Öğrenci devamsızlıklarının nedenleri ve devamsızlığın akademik başarıya olan etkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 129-142.
- Barile, J. P., Donohue, D. K., Anthony, E. R., Baker, A. M., Weaver, S. R., & Henrich, C. C. (2011). Teacher-student relationship climate and school outcomes: Implications for educational policy initiatives. *Journal of Youth Adolescence*.
- Birch, S. H., & Ladd, G. W. (1997). The teacher-child relationship and children's early school adjustment. *Journal of School Psychology*, 35(1), 61-79.
- Birtıl, F. (2011). Kız meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarısızlık nedenlerini veri madenciliği tekniği ile analizi. (Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Burchinal, M., Peisner-Feinberg, E., Pianta, R. C., & Howes, C. (2002). Development of academic skills from preschool through second grade: Family and classroom predictors of developmental trajectories. *Journal of School Psychology*, 40, 415-436.
- Davis, H. A. (2003). Conceptualizing the role and influence of student-teacher relationships on children's social and cognitive development. *Educational Psychologist*, 38(4), 207-234.
- Doll, B., Spies, R. A., LeClair, C. M., Kurien, S. A., & Foley, B. P. (2010). Student perceptions of classroom learning environments: Development of the ClassMaps Survey. *School Psychology Review*, 39(2), 203-218.
- Esmer, Y. (1979). Üniversite giriş sınavları ve üniversite öğrencilerinin başarı durumu: Bir yöntem sorunu. *Boğaziçi Üniversitesi Dergisi*, 7, 1-13.
- Fraser, B. J. (1986). *Classroom Environment*. Australia: Croom Helm Ltd.
- Fraser, B. J. (1998). Classroom environment instruments: development, validity and applications. *Learning Environments Research*, 1, 7-33.
- Fraser, B. J. (Ed.). (2005). *Using learning environment assessments to improve classroom and school climates* (2. ed.). London: Falmer Press, Taylor & Francis.
- Fraser, B. J. (Ed.). (2007). *Classroom learning environments*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Griffiths, M. (1993) Self-identity and self-esteem: Achieving equality in education. *Oxford Review of Education*. 19 (3) 301-317.
- Hamre, B., & Pianta, R. C. (2001). Early teacher-child relationships and the trajectory of children's school outcomes through eighth grade. *Child Development*, 72, 625-638.
- Jerome, E. M., Hamre, B., & Pianta, R. C. (2009). Teacher-child relationships from kindergarten to sixth grade: Early childhood predictors of teacher-perceived conflict and closeness. *Social Development*, 18(4), 915-945.
- Johnson, B., & McClure, R. (2004). Validity and reliability of a shortened, revised version of the constructivist learning environment survey (CLES). *Learning Environments Research*, 7, 65-80.
- Köse, M. R. (1990). Aile sosyo-ekonomik durumu, lise özellikleri ve üniversite sınavlarına hazırlama kurslarının eğitsel başarı etkileri. *Eğitim ve Bilim*, 16, 9-17.

- Lee, Steven W. (Ed.). (2005). *Encyclopedia of school psychology*. London: Sage Publications.
- Mainhard, M Tim , Brekelmans, Mieke , & Wubbels, Theo (2011). Coercive and supportive teacher behaviour: Within- and across-lesson associations with the classroom social climate. *Learning and Instruction*, 21, 345-354.
- Murray, C., & Malmgren, K. (2005). Implementing a teacher-student relationship program in high-poverty urban school: Effects on social, emotional, and academic adjustment and lessons learned. *Journal of the American Medical Association*, 285, 2094-2100.
- Pakır, F. (2006). Aile sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri ile mezun olunan lise türünün öğrencilerin üniversite giriş sınavındaki başarıları üzerindeki etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Pianta, R. C. , & Stuhman, M. W. (2004). Teacher-child relationships and children's success in the first years of school. *School Psychology Review*, 33, 444-458.
- Pianta, R. C., La Paro, K. M. , Payne, C. , Cox, M. J. , & Bradley, R. (2002). The relationship of kindergarten classroom environment to teacher, family, and school characteristics and child outcomes. *The Elementary School Journal*, 102, 225-240.
- Pianta, R. C., Nimetz, S. L., & Bennett, E. (1997). Mother-child relationships, teacher-child relationships, and school outcomes in preschool and kindergarten. *Early Childhood Research Quarterly*, 12, 263-280.
- Rowe, E. W., Kim, S., Baker, J. A., Kamphaus, R.W., & Horne, Arthur M. (2010). Student personal perception of classroom climate: exploratory and confirmatory factor analyses. *Educational and Psychological Measurement*, 70(5), 858-879. doi: 10.1177/0013164410378085
- Shindler, John. (2010). *Transformative Classroom Management: Positive Strategies to Engage All Students and Promote a Psychology of Success*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Taşçı, Emel, Atan, Ünsal Şenay, Durmaz, Nazike, Erkuş, Hilal, & Sevil, Ümran. (2005). Kız meslek lisesi öğrencilerinin madde kullanma durumları. *Bağımlılık Dergisi*, 6, 122-128.
- Wentzel, K. R. (2003). School adjustment. In W. M. Reynolds & G. E. Miller (Eds.), *Handbook of psychology* (Vol. 7, pp. 235-258). New York, NY: Wiley.

Extended Abstract

Teachers' Behaviors in Vocational School Classes: A Research Study with respect to Hidden Curriculum

Teachers are among the most important environmental factors for an individual's education at school. (Mainhard, Brekelmans, and Wubbels, 2011). It is even possible to claim that teachers "teach themselves", as they pass on their own values and beliefs to their students in the classroom environment (Shindler, 2010). Keeping in mind that there is a close relationship between classroom climate and the success and attendance of the students; it is important to examine the classroom climate and teacher-student interaction in that particular classroom climate closely, and try to understand the social patterns in vocational high-schools, which represent lower socio-economic levels and low success groups, due to some disadvantages. The main goal of this study is to examine the relationships between the teacher and the students in two classrooms with positive and negative climates in Aydin. In order to examine this relationship, the following research questions are investigated:

1. How is the relationship between the teacher and the students in the classroom with a positive classroom climate with regard to hidden curriculum?
2. How is the relationship between the teacher and the students in the classroom with a negative classroom climate with regards to hidden curriculum?

Classroom F, as the classroom with the positive classroom climate and Classroom M, as the classroom with the negative classroom climate were determined by using Students Perception of Classroom Climate (SPCC) Scale. The classroom with a positive classroom climate was observed during 38 lessons and the classroom with a negative classroom climate was observed during 44 lessons. For the data to be comparable, five observations made for the classroom with a negative classroom climate were removed from the data analysis process. The first semester report cards of the students, which were observed two weeks before the semester holiday, were gathered and their grade averages were calculated. Based on these calculations 3 students from each high, mid and low-success groups were interviewed. Interviews with 18 students – 9 from the classroom with a positive classroom climate and 9 from the classroom with a negative classroom climate- were conducted. So, it can be claimed that student participants were selected based on maximum variation sampling (Yıldırım and Şimşek, 2008).

The data coding process had two stages. First, data were read line by line and descriptions were noted. After all the observations were described, the most apparent and repeated basic codes were selected. The selection was performed so that it helps the broad dataset classification, synthesizing, integration and organization. After that stage, codes under themes were correlated, explained and interpreted. By including literature support and direct quotations, cause-effect relations were scrutinized. After the themes were formed, in order to point out the observation within which the related code occurred, frequency tables were composed to show observation frequency.

When the classrooms with a negative and a positive classroom climate are generally compared, primarily the significant differences attract attention. For example, "noise" appears as a very significant factor in the classroom with a positive classroom climate. This situation plays an important role in the relationships between the students and also the relationships between the students and the teachers. This situation can explain why many behaviors, which represent low socio-economic levels, occur in a classroom climate perceived as "positive" by students. In other words, the students have a sense of belonging to that particular classroom and are happy to be there. But when friendship relations are examined, it was observed that many behaviors which can be seen as "rude" or "inacceptable" do not bother the students. This situation can be related to the fact that these students

reflect the culture of the “low” socio-economic level and are not be bothered by this situation. In this regard, it might be important to increase the awareness of the students regarding democratic living.

Teacher’s interventions to the students regarding some of their behaviors (their timing, note taking, the way they sit etc.) were also observed. In LeCompte’s study (1978), teachers tried to make students internalize some rules like; “do as your teacher says”, “behave according to your teachers expectations”, “be occupied with stuff”, “be quiet and do not move much”, “stick to the time frame”. From that point of view, teacher’s interventions to keep the noise down have parallels with literature.

In the classroom with a negative classroom climate, the “noise” is slightly lower. In addition, the interaction of the students –both negative and positive behaviors- is limited in terms of diversity and also observation frequency. Even though students do not show academic interest in the lessons, in the classroom with a positive classroom climate, the students are aware of the importance of the oral grade and they use “compliments” as a way to achieve that. Apple (1990) has also stated that, wherever oral grades and oral examinations have influence, hierarchy is reproduced. Because to state or to show that you embrace the values and norms of the people who evaluate is the quickest way to success.

The findings regarding teachers’ use of negative behaviors like punishment or sarcastic statements more often in a classroom with a positive classroom climate were also examined. Through the higher noise, more frequent student movement and disinterest in the lesson in this classroom, “the resistance” to the lessons and teachers should be taken into consideration. Starting from 1960’s, 1970’s, studies about the dynamic class structure, the effect of the context, teachers authority and resistance to that authority were conducted (Pace and Hemmings, 2007). For example Metz (1978) pointed out that the paradoxes related to the ongoing authority relations, which is the base for schooling, increases the tension in the classroom.

When the relationships between students and teachers in classrooms with positive and negative classroom climates were examined, a higher variety and frequency of positive behaviors are observed in the classroom with a positive classroom climate. For example, positive messages towards students, reinforcement of positive behavior and making jokes were observed more often in the classroom with a positive classroom climate, but these behaviors were not observed in the classroom with a negative classroom climate. The effort to motivate the students and the behaviors related to the interest shown in students were observed more often in the classroom with a positive classroom climate, intervening in negative behavior and explaining the subject again were observed more often in the classroom with a negative classroom climate

By evaluating the negative situations in student-teacher relationships in classes with a negative and a positive classroom climate, the teachers, who work at vocational high-schools, can be trained to improve their classroom management skills. These training sessions can cover subjects such as; communication, discipline strategies, creating sense of belonging to the school and the class and meeting high academic expectations.